

Sygn. akt II CSK 457/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa R. P.

przeciwko R. K., J. W., M. Z. i Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa
poprzednio Agencji Nieruchomości Rolnych w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 maja 2018 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 16 czerwca 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. nie obciąża powoda kosztami postępowania kasacyjnego,**
- 3. przyznaje radcy prawnemu M. D. od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w (...)) kwotę 8100 (osiem tysięcy sto), podwyższoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem wynagrodzenia za udzieloną powodowi w postępowaniu kasacyjnym pomoc prawną z urzędu.**

UZASADNIENIE

Powód R. P. w pozwie z dnia 27 listopada 1998 r. skierowanym przeciwko Agencji Nieruchomości Rolnych w W., domagał się unieważnienia przetargów na dzierżawę nieruchomości położonej w S. przeprowadzonych w dniu 17 sierpnia 1998 r. i dopuszczania go do udziału w tym przetargu po jego unieważnieniu, a następnie w toku procesu wielokrotnie zmieniał i modyfikował żądanie domagając się ostatecznie:

1. zobowiązania pozwanej Agencji na podstawie art. 64 k.c. do złożenia oświadczenia woli następującej treści: „Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa - Oddział Terenowy w P. wydzierżawia powodowi R. P. nieruchomości rolne położone w obrębie geodezyjnym P. gm. M. o powierzchni ogólnej 17,96 ha oznaczone w ewidencji gruntów, jako działka nr 30 oraz nieruchomości rolne położone w obrębie geodezyjnym J. – M. gm. M. o ogólnej powierzchni 30,53 ha oznaczony w ewidencji gruntów, jako działka nr 28/2 i 27, dla których to nieruchomości Sąd Rejonowy w G. prowadzi księgi wieczyste nr (...)3 i nr (...)9 - na okres co najmniej 10 lat z możliwością przedłużenia dzierżawy na następne 10 lat na wniosek powoda R. P.”,

2. zobowiązania Agencji do wydania nieruchomości położonej w D. gm. S. o pow. 25 ha, którą wygrał na przetargu w dniu 13 marca 1998 r.

3. nakazania pozwanej Agencji „wytyczenia w/w nieruchomości w terenie słupkami granicznymi i okazanie ich powodowi i w ten sposób wydanie nieruchomości powodowi”,

4. stwierdzenia na podstawie art. 64 k.c., że pozwana Agencja zobowiązana jest do złożenia oświadczenia woli następującej treści: „Agencja Własności Rolnej w P. wydzierżawia R. P. nieruchomość rolną położoną w D. gm. S. za czynsz” dzierżawny w wysokości 14 kwintali pszenicy rocznie - z tym że zwalnia R. P. z płacenia tego czynszu przez lat pięć, licząc od dnia uprawomocnienia się wyroku w niniejszej sprawie z powodu wad przedmiotu dzierżawy”,

5. zasądzenia od pozwanej Agencji na rzecz powoda kwotę 2.100 zł tytułem kaucji pobranej od powoda w kwietniu 1998 r. wraz z odsetkami,

6. wydania wyroku na podstawie art. 64 k.c. stwierdzającego obowiązek pozwanej Agencji do złożenia oświadczenia woli przenoszącego na powoda własność nieruchomości w położonej w P. gm. M. o pow. 17,96 ha oznaczonej jako działką 30, dla której Sąd Rejonowy w G. prowadzi KW. (...)3 i (...)9, w J. – M. działki nr 28/2, 27 i 229 o pow. 30,53 ha, dla której Sąd Rejonowy w G. prowadzi KW. Nr (...)3, (...)9 oraz w G. działki nr 129 i 130 o pow. 6 ha, dla której Sąd Rejonowy w G. prowadzi KW. Nr (...)2 a nadto wydania wymienionych nieruchomości,

7. zasądzenia od pozwanej Agencji na rzecz powoda odszkodowania w kwocie 13.000 zł (...) za pobicie" wraz z odsetkami ustawowymi 3 grudnia 1997 r.

8. zobowiązania pozwanej Agencji do pisemnego przeproszenia powoda za rozmyślne naruszanie dóbr osobistych m.in. czci i wolności powoda,

9. zasądzenia od pozwanej Agencji na rzecz powoda zadośćuczynienia w kwocie 25.000 zł za wyrządzoną krzywdę" od dnia 1 kwietnia 1998 r. z odsetkami od zaległych odsetek",

W toku procesu na wniosek powoda z dnia 10 stycznia 2002 r. wezwano do udziału w sprawie po stronie pozwanych na podstawie art. 194 § 1 k.p.c. R. K., M. Z. i J. W. i powód dodatkowo wniósł przeciwko wszystkim pozwanym o:

10. stwierdzenie nieważności (unieważnienia) aktu notarialnego z dnia 19 lutego 2001 r., Rep. A (...), na podstawie, którego pozwana Agencja sprzedała pozwanym nieruchomość rolną powoda położoną w G., oznaczoną, jako działka nr 129 i 130 o pow. 5,28 ha,

11. unieważnienie aktu notarialnego z dnia 18 kwietnia 2001 roku, rep. A (...) /2000, oraz domagał się zasądzenia kosztów procesu.

Wyrokiem z 27 stycznia 2010 r. Sąd Okręgowy w P. oddalił powództwo w całości oraz orzekł o kosztach procesu. Sąd ten ustalił, że dniu 17 sierpnia 1998 r. powód stawiał się w siedzibie GRSP w S., celem wzięcia udziału w przetargu na zakup nieruchomości rolnych położonych w obrębie wsi B. gmina K. (działka nr 52/8 o pow. 14,19 ha), w obrębie wsi C. gmina C. (działka nr 213 o pow. 9,25 ha) oraz we wsi Z. gmina S. (działka nr 425/3 o pow. 4,27 ha). Ogłoszenie

o przetargu ukazało się w Gazecie (...) w dniu 28 lipca 1998 r. Wcześniej informacja o sprzedaży ww. nieruchomości została podana przez ogłoszenie w Gazecie (...) w dniu 31 marca 1998 r. Od powoda przed przystąpieniem do przetargu nie przyjęto wadium, ponieważ nie okazał on dowodu osobistego a obowiązek przedstawienia tego dokumentu był wymieniony w ogłoszeniu o przetargu. Powód usiłował wylegitymować się prawem jazdy. Pozostał jednak na sali i podczas licytacji zakłócał jej przebieg przez okrzyki. Z uwagi na to przewodniczący komisji przetargowej L. I. polecił wezwanie policji, która wyprowadziła powoda z sali. Podczas innych przetargów w S. w dniach 9 i 23 grudnia 1998 r. z uwagi na zachowanie powoda, ponownie wzywano policję, która usuwała powoda z sali licytacyjnej. W dniu 27 października 1999 r. powód przystąpił do przetargu, który był przeprowadzany w P. Powód wygrał wówczas trzy licytacje na nieruchomości położone w P. gm. M. (działka nr 30 o pow. 17.96 ha), w J. – M. Gm. M. (działka nr 28/2 i 27) i w G. (działka nr 129 i 130 o powierzchni 5,28 ha). W odniesieniu do dwóch umów była możliwość rozłożenia ceny na raty, pod warunkiem dania odpowiedniego zabezpieczenia. Powód zaproponował ustanowienie hipoteki na innej nieruchomości, jednakże nie złożył odpisu z księgi wieczystej tej nieruchomości. Jego sytuacja finansowa nie dawała gwarancji spłaty, stąd powołana przez dyrektora Agencji komisja nie uwzględniła wniosków powoda. Powód był wzywany do zapłaty ceny, jednakże jej nie uiścił. Pismem z dnia 2 lutego 2000 r. Agencja zawiadomiła powoda, że z powodu uchyłania się od zawarcia umowy sprzedaży wpłacone podczas przetargu wadium przepada na rzecz Agencji.

W dniu 5 maja 2000 r. powód przystąpił do przetargu na dzierżawę ww. nieruchomości wpłacając zarazem wadium. Wygrał przetarg na dziesięcioletnią dzierżawę gruntu w J. – M. i P. Na miejscu spisano protokoły ustaleń warunków dzierżawy, w których powód zobowiązał się złożyć zabezpieczenie w postaci 2 weksli *in blanco* z poręczeniem i zaświadczenie o dochodach poręczyciela do dnia 19 maja 2000 r. Umowy miały zostać zawarte 15 czerwca 2000 r. po uprzednim złożeniu weksli. Pismem z dnia 15 maja 2000 r. powód wniósł o poinformowanie go, w jaki sposób został rozpoznany, złożony uprzednio wniosek o wyłączenie członków komisji przetargowej, podniósł, że podczas

przetargu inny uczestnik wypowiadał pod jego adresem groźby. Utrzymywał, że służy mu prawo nabycia prawa własności przedmiotowych nieruchomości, z uwagi na wygrany przetarg z dnia 27 października 1999 r. Poinformował, że skierował do Sądu Okręgowego w W. pozew o przeniesienia prawa własności do tych gruntów. Dalej w piśmie z dnia 30 maja 2000 r. powód oświadczył, że nie będzie się kontaktował z członkami komisji przetargowej, podał ponadto, że jest chory.

Pismem z dnia 12 czerwca 2000 r. Agencja poinformowała powoda, że przetarg jest ważny, a powód powinien uzupełnić dokumenty konieczne do zawarcia umowy. Pismem z dnia 26 czerwca 2000 r. Agencja poinformowała powoda, że umowa dzierżawy może zostać podpisana po ustaleniu zabezpieczeń. Z uwagi na przekroczenie terminu do złożenia dokumentów Agencja wezwała powoda do ich przedłożenia w terminie 7 dni od doręczenia pisma. Poinformowała zarazem, że nie złożenie dokumentów w terminie będzie traktowane jako odstąpienie od umowy. Pismo zostało doręczone powodowi w dniu 5 lipca 2000 r. Pismem z dnia 10 lipca 2000 r. powód oświadczył, żełoży weksle z poręczeniem, a jako poręczycieli proponuje M. P. o miesięcznym dochodzie ok. 800 zł i A. B. o dochodzie ok. 900 zł. Pismem z dnia 11 lipca 2000 r. powód oświadczył, że wręczy weksle dopiero przy podpisywaniu umowy dzierżawy. Podał, że jeżeli Agencja nie zaakceptuje poręczycieli to możliwe są inne zabezpieczenia.

Pismem z dnia 20 lipca 2000 r. Agencja oświadczyła, że z powodu nie złożenia w dodatkowo wyznaczonym terminie dokumentów dotyczących stanu majątkowego poręczycieli, odstępuje od zawarcia umów dzierżawy nieruchomości, a wpłacone wadium ulega przepadkowi na rzecz Agencji.

Pismem z dnia 10 sierpnia 2000 r. powód wniósł o zwolnienie go z czynszów dzierżawnych z powodu nie wydania przedmiotu dzierżaw i wad. Poinformował o wniesieniu pozwu w niniejszej sprawie. Pismem z dnia 23 sierpnia 2000 r. poinformował Agencję o swoich roszczeniach w związku z ukazaniem się ogłoszenia o ponownym przetargu na dzierżawę ww. nieruchomości. Powyższe nieruchomości, położone w P. i J. zostały ponownie

przeznaczone do dzierżawy na przetargu z dnia 7 czerwca 2000 r. Natomiast działka położona w G. została po przetargu sprzedana pozwanym R. K., M. Z. i J. W.

W toku prowadzonego przeciwko powodowi postępowania karnego, został on poddany badaniu psychiatrycznemu, połączonemu z obserwacją psychiatryczną na okoliczność jego poczytalności w chwili dokonywania zarzucanych mu czynów karalnych. Biegli rozpoznali u powoda chorobę psychiczną pod postacią uporczywych zaburzeń urojeniowych - obłąd pieniaczy. Biegli stwierdzili, że na podłożu osobowości typu paranoicznego u powoda doszło do wygenerowania się psychozy urojeniowej, której początek biegli określili na lata 2001-2002. Biegli stwierdzili, że R. P. jest niezdolny do brania udziału w czynnościach procesowych i wymaga leczenia psychiatrycznego.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy wskazał, że żadne z roszczeń powoda nie zasługiwały na uwzględnienie. Powód nie wykazał, aby podczas przeprowadzania wymienionych przetargów naruszono przepisy prawa i to w sposób skutkujący nieważnością przetargów i czynności prawnych dokonanych po wyłonieniu kandydatów na nabywców w drodze przetargów (art. 58 k.c.). Powód swoim zachowaniem zmierzał do zablokowania procedury przetargowej, pomimo że sam nie mógł, bądź nie chciał uiszczać należności z tytułu ceny, czy też dzierżawy. Powód nie wykazał też, aby Agencja kiedykolwiek bezprawnie zatrzymała wpłacone przez niego wadium, bądź by bezpodstawnie pobrała czynsz dzierżawny. Powód nie przedstawił na tę okoliczność żadnych dowodów, Nie wykazał też, by w związku, że spełnieniem przez niego wszystkich obowiązków nabywcy, zachodziła podstawa do zobowiązania pozwanej Agencji do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na niego prawa własności, czy zawarcia umowy dzierżawy. Ustalenia faktyczne nie pozwoliły także na uznanie, aby pozwana Agencja dopuściła się naruszenia dóbr osobistych powoda (art. 24 k.c.). Nie można było przy tym uznać, aby szykaną było wezwanie funkcjonariuszy policji, w sytuacji gdy powód (czemu nie przeczył) zakłócał przebieg przetargów w dniu 17 sierpnia 1998 r. i w grudniu 1998 r.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył apelacją powód domagając się jego zmiany i uwzględnienia powództwa w sposób obszernie przytoczony w tej apelacji.

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2010 r. (I ACa (...)) Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda.

Na skutek skargi kasacyjnej powoda, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2012 r. II CSK [...] /11 uchylił ten wyrok, zniósł postępowanie objęte protokołem rozprawy z dnia 4 listopada 2010 r. i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zauważył, że na rozprawie w dniu 4 listopada 2010 r. powód nie był reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu a z opinii psychiatrycznej wynikało, że powód jest niezdolny do brania samodzielnie udziału w czynnościach procesowych. W konsekwencji przy uwzględnieniu stanu zdrowia powoda, należało przyjąć, że rozpoznanie apelacji na rozprawie w dniu 4 listopada 2010 r. doprowadziło do pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw ze skutkiem nieważności postępowania.

Po ponownym rozpoznaniu apelacji powoda, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 6 czerwca 2013 r. (I Aca (...)) oddalił tę apelację.

W wyniku skargi kasacyjnej powoda, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 25 marca 2015 r. II CSK [...] /14, uchylił ten wyrok, zniósł postępowanie objęte protokołem rozprawy z dnia 6 czerwca 2013 r., jako dotknięte nieważnością i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

Po uchyleniu wyroku Sądu Apelacyjnego, stanowisko stron co do istoty sprawy nie uległo zmianie i wyrokiem z dnia 16 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w P. oddalił apelację powoda i orzekł o kosztach procesu, dzieląc w całości ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd Okręgowy i ich ocenę prawną. W związku z wnioskiem powoda o odroczenie w tym dniu rozprawy apelacyjnej, a to wobec cofnięcia przez powoda pełnomocnictwa ustanowionemu z urzędu pełnomocnikowi, obecnemu na tej rozprawie, i złożenia wniosku o ustanowienie innego pełnomocnika, Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że uzyskał od powoda niebudzące wątpliwości oświadczenie, iż nie zrezygnował on z pomocy

pełnomocnika z urzędu, ale chodziło mu jedynie o zmianę osoby tego pełnomocnika. W tym stanie rzeczy, wobec wcześniejszego pouczenia powoda, że zmiany osoby pełnomocnika dokonać może organ go wskazujący, w tym wypadku Okręgowa Izba Radców Prawnych i tam powód powinien był się zwrócić, Sąd Apelacyjny uznał, że nie było podstawy do odroczenia rozprawy apelacyjnej i wniosek o jej odroczenie podlegał oddaleniu. Sąd Apelacyjny rozważył również zarzut apelacji nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji wynikającej, jak twierdził powód, z pozbawienia go możliwości obrony jego praw na skutek nie działania pełnomocnika. Sąd Apelacyjny wskazał, że powód w tym postępowaniu był reprezentowany przez pełnomocników, wobec czego był to zarzut nietrafny.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powód zarzucił:

1. naruszenie art. 398¹⁵ § 2 k.p.c. polegające na rozpoznaniu sprawy w składzie sprzecznym z ustawą, ze skutkiem nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.); naruszenie to polegało na udziale w składzie orzekającym SSA P. G., który brał udział w rozpoznawaniu sprawy o sygnaturze I ACa (...) Sądu Apelacyjnego w (...); wyrok wydany w tej sprawie został uchylony przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 25 marca 2015 r. (II CSK [...]/14), w następstwie którego prowadzone było postępowanie zakończone wyrokiem (I ACa (...)) obecnie zaskarżonym skargą kasacyjną,

2. naruszenie art. 379 pkt 2 w związku z art. 118 § 1 i art. 94 § 1 k.p.c. przez dopuszczenie do zastępowania powoda przez nienależycie umocowanego pełnomocnika, tj. przez pełnomocnika, któremu powód wypowiedział pełnomocnictwo procesowe; naruszenie polegało na traktowaniu przez Sąd Apelacyjny, jako pełnomocnika powoda r. pr. R. S., w sytuacji, gdy pismem z dnia 9 lutego 2016 r. powód jednoznacznie cofnął to pełnomocnictwo,

3. nieważność postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c. przez pozbawienie powoda możliwości obrony swych praw; naruszenie polegało na oddaleniu wniosku powoda o odroczenie rozprawy w sytuacji, gdy - jak wskazał podczas rozprawy - nie miał możliwości zapoznania się z aktami postępowania i przygotowania stanowiska z uwagi na odmowę wpuszczenia go do budynku Sądu,

4. naruszenie art. 382 w zw. z art. 236 k.p.c. polegające na milczącym pominięciu wniosków dowodowych powoda, bez wydawania w tej sprawie postanowień dowodowych, w sytuacji gdy zgłaszane przez powoda dowody mogły mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia; naruszenie to polegało na pominięciu wniosków dowodowych zawartych w pismach powoda z dnia 23 i 24 lutego 2016 r. (tj. dowodów z: ogłoszenia przetargowego, pisma pozwanej R.K. z dnia 25 stycznia 2001 r., opinii psychiatrycznej, pisma pozwanej z grudnia 1998 r., wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 8 października 1996 r., II C (...)),

5. naruszenie art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. - przez uchylenie się przez Sąd Apelacyjny od wskazania, jakie warunki, oprócz - wylicytowania najwyższej ceny, musiałby powód spełnić, aby mógł domagać się zawarcia umowy dzierżawy a następnie stwierdzenie, że warunków tych nie spełnił, a w każdym razie nie wykazał iżby spełnił. Z uwagi na powyższy brak strona powodowa nie ma możliwości właściwego sformułowania zarzutów kasacyjnych, gdyż w tym zakresie zaskarżone orzeczenie jest zawieszone w próżni prawnej,

6. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy a mianowicie art. 378 § 1 w związku z art 379 pkt 5 w związku z art. 150 pkt 4 i art 214 k.p.c. przez nieuwzględnienie zarzutu apelacyjnego i nieuzasadnione przyjęcie, że Sąd Okręgowy nie był zobowiązany do odroczenia rozprawy, mimo że zawiadomienie o rozprawie wskazywało na rozpoznawanie na niej tylko jednego z wielu rozpatrywanych pod wskazaną sygnaturą roszczeń i że zawiadomienie takie było prawidłowe. W konsekwencji Sąd Apelacyjny odmówił odroczenia rozprawy, zamykającej postępowanie przed Sądem Okręgowym, która dotyczyła innych roszczeń niż wskazane w zawiadomieniu o rozprawie - mimo że rozprawa taka powinna zostać odroczone z urzędu, a nadto powód złożył taki wniosek - i stanowiło to naruszenie prawa strony do obrony,

7. naruszenie art. 32 art. 39a ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (w brzmieniu na dzień 17 sierpnia 1998 r.) oraz §§ 3,5,7 Rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 8 sierpnia 1997 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu

sprzedaży nieruchomości i ich części składowych, warunków rozkładania ceny sprzedaży na raty, stawki szacunkowej gruntów oraz trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę (brzmieniu jw.) przez przyjęcie, że pozwana upoważniona była do odmowy przyjęcia wadium oraz dopuszczenia powoda do udziału w przetargu - z uwagi na brak dowodu osobistego, w sytuacji, gdy Sąd nie ustalił, iżby tożsamość powoda budziła jakąkolwiek wątpliwość u osób reprezentujących pozwaną,

8. naruszenie art. 328 § 2 w związku z art 391 § 1 k.p.c. - przez brak wskazania podstawy prawnej uznania uprawnienia pozwanej do żądania okazania dowodu osobistego a jedynie ograniczenie się przez Sąd Apelacyjny do stwierdzenia rzekomej oczywistości tego uprawnienia. Z uwagi na powyższy brak strona powodowa nie ma możliwości właściwego sformułowania zarzutów kasacyjnych, gdyż w tym zakresie zaskarżone orzeczenie jest zawieszone w próżni prawnej,

9. naruszenie prawa materialnego przez niezastosowanie art. 72 k.c. w związku z § 5 ust. 6 Rozporządzenia MSP przez przyjęcie, że pozwana upoważniona była w dniu 20 lipca 2000 r. do odstąpienia od zawarcia umów z powodem i zachowania wadium z uwagi na nie złożenie dokumentów na okoliczność stanu majątkowego poręczycieli, mimo trwających negocjacji, co do formy zabezpieczenia.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i uwzględnienia apelacji w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Skarżący pogląd o nieważności postępowania z powodu wadliwego składu sądu wiąże z osobą sędziego P. G. Zaskarżony niniejszą skargą kasacyjną trzeci wyrok Sądu Apelacyjnego w sprawie obecnie oznaczonej sygn. I ACa (...), został wydany w składzie: SSA P. G., SSA M. G., SSA J. N. Wyrok poprzedni tego Sądu, drugi, uchylony przez Sąd Najwyższy, został wydany w dniu 6 czerwca 2013 r. w sprawie oznaczonej sygn. I ACa (...) przez sędziów Sądu Apelacyjnego: K. R., M. G. i E. S. Sędzia P. G. w wydaniu tego drugiego wyroku, podobnie

zresztą jak i wyroku pierwszego, nie uczestniczył. Brał udział w składzie sądu rozpoznającego sprawę I ACa (...) na rozprawie w dniu 22 stycznia 2013 r. W toku tej rozprawy sąd postanowił zwrócić się do Sądu Okręgowego w Z. o udzielenie informacji czy przed tym sądem toczyło się postępowania o ubezwłasnowolnienie powoda i w związku z tym odroczył rozprawę. Sędzia ten brał również udział w składzie sądu, który w dniu 9 kwietnia 2013 r. wydał postanowienie w przedmiocie wniosku powoda o wyłączenie sędziów.

Powołany przez skarżącego, jako naruszony przepis art. 398¹⁵ § 2 k.p.c. stanowi, że w razie przekazania przez Sąd Najwyższy sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. *Ratio legis* normy zawartej w przywołanym przepisie stanowi eliminowanie wszelkich przyczyn, mogących rodzić wątpliwości, co do bezstronności i obiektywizmu sędziego rozpoznającego daną sprawę. Gwarancja bezstronności sędziego, wynikająca ze wskazanego przepisu, odnosi się jednak wyłącznie do merytorycznego rozpoznania sprawy, a nie do orzekania w kwestiach formalnych. Merytoryczne rozpoznanie sprawy oznacza wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, kiedy to sąd zbada podstawę materialną dochodzonych w sprawie roszczeń i wyjaśni okoliczności faktyczne stanowiące przesłanki zastosowania prawa materialnego, a więc kiedy sąd rozstrzyga konkretny spór, zajmując stanowisko co do faktów i co do prawa. W takim znaczeniu odczytywać należy użyte w art. 398¹⁵ § 2 k.p.c. sformułowania: „do ponownego rozpoznania”, „rozpoznaje” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2014 r., I PZ 23/14; z dnia 20 stycznia 2014 r., II PZ 34/13; wyrok z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CSK 319/13; wyrok z dnia 4 lutego 2014 r. II PK 127/13 - nie publ.). Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23 października 2006 r., SK 42/04 (OTK-A ZU 2006 r. Nr 9, poz. 125) w rozważaniach dotyczących 393¹³ § 2 k.p.c., który przy kasacji zawierał analogiczną regulację jak obecny art. 398¹⁵ § 2 k.p.c., stwierdził poprawność wykładni tego przepisu idącą w tym kierunku, aby przez „rozpoznanie” (a tym samym „ponowne rozpoznanie”) rozumieć orzekanie merytoryczne, a nie poszczególne czynności procesowe. Trybunał Konstytucyjny zwrócił też uwagę, że taka wykładnia art. 393¹³ § 2 k.p.c., jest koherentna z wykładnią art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., co ma istotne znaczenie dla systemowego interpretowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Za taką wykładnią przemawia ponadto wykładnia językowa przepisu

art. 393¹³ § 2 k.p.c. Zamieszczone w tym przepisie, a także w całym art. 393¹³ k.p.c., terminy i zwroty prawne jak: „przekazanie sprawy do (ponownego) rozpoznania” czy też „sąd rozpoznaje” (w innym składzie) oznaczają, że równoważnikiem znaczeniowym terminu „rozpoznanie” jest tutaj merytoryczne rozstrzygnięcie. W świetle powyższego nie ma żadnych uzasadnionych podstaw, aby na gruncie przepisu art. 398¹⁵ § 2 k.p.c. zakres pojęcia „rozpoznania w innym składzie” rozumieć inaczej, to jest przez objęcie tym zakresem, ze skutkiem ustawowego wyłączenia, również wszystkich innych dokonywanych przez sędziów czynności procesowych. Pogląd zatem skarżącego, że doszło do naruszenia art. 398¹⁵ § 2 k.p.c., jest nietrafny.

2. Nietrafne jest również stanowisko skarżącego, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym nie był należycie reprezentowany ponieważ skutecznie cofnął pełnomocnictwo reprezentującemu go z urzędu pełnomocnikowi. W toku postępowania sąd ustanowił dla powoda pełnomocnika z urzędu, a osoba pełnomocnika była wskazywana przez właściwy organ samorządu radcowskiego. Powód, jak wynika z akt sprawy, oczekiwał, że w postępowaniu będzie reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu, nie rezygnował z tej formy reprezentacji, przy czym kilkakrotnie wypowiadał pełnomocnictwo tak ustanowionemu pełnomocnikowi. W związku z tym przypomnieć należy, że ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego (art. 118 § 1 k.p.c.). W kwestiach nieuregulowanych do pełnomocnictwa urzędowego mają odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące pełnomocnictwa procesowego, którego źródłem jest oświadczenie woli strony, jako mocodawcy. Przepisy o wypowiedzeniu pełnomocnictwa przez mocodawcę (art. 94 § 1 k.p.c.) mają więc odpowiednie zastosowanie do wypowiedzenia pełnomocnictwa adwokatowi (radcy prawnemu), którego dla strony ustanowił sąd. Oznacza to, że jeżeli dochodzi do wypowiedzenia powstałego z urzędu stosunku pełnomocnictwa (cofnięcia pełnomocnictwa) to tym samym mocodawca traci uprawnienie do korzystania z pomocy prawnej z urzędu ze skutkiem na dzień wynikający z art. 94 § 1 k.p.c. W obecnym stanie prawnym brak jest ustawowych przesłanek do skutecznego żądania ustanowienia kolejnego pełnomocnika z urzędu, po wypowiedzeniu przez stronę pełnomocnictwa pierwszemu adwokatowi (radcy prawnemu) z urzędu. Jedynie w dwóch przypadkach ustawodawca przewidział wyznaczenie innego adwokata lub

radcy prawnego dla strony korzystającej z pomocy pełnomocnika z urzędu. Ma to miejsce wówczas, gdy sąd zwalnia z ważnych przyczyn adwokata (radcę prawnego), na jego wniosek, od obowiązku zastępowania strony w procesie (art. 118 § 3 k.p.c.) oraz w przypadku, gdy pełnomocnik sporządził, bez zachowania zasad należytej staranności, opinię o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 118 § 5 w związku z art. 118 § 6 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r. V CZ 11/12, nie publ.). Żadna z tych sytuacji w sprawie miejsca nie miała.

Powód, mimo złożenia oświadczenia w piśmie z dnia 29 lutego 2016 r. o cofnięciu pełnomocnictwa radcy prawnemu R. S., reprezentującemu go w postępowaniu apelacyjnym, na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym w dniu 16 czerwca 2016 r. jednoznacznie wyraził wolę korzystania z tej formy pomocy prawnej, co jasno wynika z zapisu dźwiękowego z tej rozprawy, z tym że w odniesieniu do osoby pełnomocnika wyraził brak zaufania, z powodu nieuformowania go o terminach rozpraw. Sąd Apelacyjny trafnie wskazał, że chęć zmiany osoby pełnomocnika powód powinien był zgłosić do organu, który dokonał wskazania osoby pełnomocnika, o czym był uprzednio informowany, zwrócił też uwagę, że przyczyna, dla której powód domagał się zmiany pełnomocnika jest niezgodna z prawdą, ponieważ powód o wszystkich rozprawach był powiadamiany. W tej sytuacji trafnie ocenił, że skuteczność czynności radcy prawnego R. S. przed Sądem Apelacyjnym w zakresie reprezentacji powoda nie nasuwa zastrzeżeń.

3. Oddalenie wniosku powoda o odroczenie w dniu 16 czerwca 2016 r. rozprawy apelacyjnej „celem umożliwienia powodowi zapoznania się z aktami sprawy i złożenia ostatecznych wniosków dowodowych” nie było czynnością, która mogłaby spowodować pozbawienie powoda możliwości obrony jego praw ze skutkiem nieważności postępowania. Proces toczył się od 1998 r., materiał dowodowy został zebrany przed sądem pierwszej instancji, a wnioski z niego wyciągnięte zakwestionowane w pismach powoda z dnia 15 i 22 marca 2010 r. obejmujących jego apelację od tego wyroku. Udział powoda i jego pełnomocnika na rozprawie w dniu 16 czerwca 2016 r. zaprzecza twierdzeniom o niewpuszczeniu do budynku sądu. Można dodać, że z akt sprawy wynika, iż odmowa wpuszczenia powoda do budynku istotnie miała miejsce ponieważ

powód nie chciał poddać bagażu kontroli przy wejściu, jednakże na interwencję sądu został wpuszczony. Niewłaściwe zachowanie powoda nie może być argumentem przeciwko decyzjom procesowym sądu.

Zważywszy, że przez wnioskowanie o odroczenie kolejny raz rozprawy apelacyjnej powód najwyraźniej podjął próbę przewleczenia postępowania, zwrócić należy uwagę, że jakkolwiek art. 214 k.p.c. pełni funkcję ochronną zabezpieczając prawo strony do udziału w postępowaniu, to jednak nie zawsze podjęcie czynności procesowej i złożenie, formalnie zgodnego z przepisami prawa wniosku procesowego, wymaga jego realizacji przez sąd. Są bowiem sytuacje, które należy oceniać jako nadużycie przez stronę jej uprawnień procesowych. Powód dostrzegł, że zaniechanie odroczenia rozprawy m.in. wówczas, gdy wypowie pełnomocnictwo, ponieważ zmierza do zmiany pełnomocnika ustanowionego z urzędu, czy też gdy powoła się na usprawiedliwioną nieobecność lub inną przyczynę, może skutkować wnioskiem o pozbawianiu go możliwości obrony jego praw z następstwem w postaci nieważności postępowania. Przykładem jest nie tylko sprawa niniejsza, ale również znane Sądowi Najwyższemu z urzędu sprawy I CSK [...] /15 i II CSK [...] /16. Powtarzalność takich zachowań powoda skłania do wniosku, że i w sprawie niniejszej wykorzystuje on przysługujące mu uprawnienia procesowe nie dla zabezpieczenia swych praw procesowych, ale dla przewleczenia, wręcz sparaliżowania postępowania, naruszając tym samym powinność działania w postępowaniu w sposób rzetelny i zgodny z zasadą lojalności wobec strony przeciwnej (art. 3 k.p.c.). Takie działanie musi być poczytane za nadużycie uprawnień procesowych i nie może korzystać z ochrony.

4. Brak postanowienia Sądu Apelacyjnego o oddaleniu wniosków powodowych powoda zgłoszonych w pismach procesowych z dnia 23 i 24 lutego 2016 r. mógłby być rozważany przez Sąd Najwyższy tylko wówczas, gdyby skarżący wykazał, że zaniechanie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), co w skardze kasacyjnej nie nastąpiło.

5. Dopuszczalność formułowania zarzutu kasacyjnego naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (w związku z art. 391 § 1 k.p.c.) była już wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który wskazywał, że zarzut ten może wypełniać

podstawę kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., przy czym Sąd Najwyższy zawsze podkreślał, że chodzi tu o sytuacje wyjątkowe, gdy skutek uchybienia warunkom określonym w powołanym przepisie, orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej, w szczególności ma to miejsce wówczas, gdy uzasadnienie nie ma wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera takie braki, które kontrolę kasacyjną uniemożliwiają (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83, z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 100, z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, nie publ., z dnia 16 stycznia 2006 r., V CK 405/04, nie publ., z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, nie publ., z dnia 21 marca 2007 r., I CSK 458/06, nie publ.). W rozpoznawanej sprawie nie istnieją podstawy dla przyjęcia, że sposób umotywowania przez Sąd drugiej instancji jego rozstrzygnięcia sytuje to uzasadnienie w tej wyjątkowej kategorii wadliwych uzasadnień, która ten procesowy zarzut kasacyjny uczyniłoby uzasadnionym. Analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku wskazuje, że Sąd Apelacyjny przyjmując za własne ustalenia sądu pierwszej instancji dał wyraz temu, że warunkami, który powód miał obowiązek spełnić, aby została zawarta z nim umowa było albo uiszczenie ceny albo przedstawienie racjonalnych sposobów zabezpieczenia jej płatności, co nie nastąpiło i uprawniało pozwaną Agencję do odstąpienia od zawarcia umów z powodem. Sam fakt wygrania przez powoda przetargów nie był okolicznością wystarczającą dla przypisania pozwanej obowiązku zawarcia umów skoro pozwana nie uzyskała żadnych gwarancji, że cena sprzedaży czy też czynsz dzierżawny zostaną uiszczone. Sąd Apelacyjny odniósł się również szczegółowo i trafnie do kwestii legitymowania się przez powoda prawem jazdy zamiast dowodem osobistym, wskazując, że ten sposób identyfikacji uczestnika przetargu nie pozostawał w sprzeczności z przepisami powołanego w skardze kasacyjnej rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa.

6. W związku z zarzutem naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 w związku z art. 150 pkt 4 i art. 214 k.p.c. zauważyć należy. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku odniósł się wyczerpująco i trafnie do ujętego w apelacji zarzutu naruszenia art. 150 pkt 4 i art. 214 k.p.c., zatem twierdzenie skarżącego, że naruszył art. 378 § 1 k.p.c. jest chybione.

Wnioskowaniu z kolei o pozbawieniu powoda możliwości obrony jego praw przez nieodroczenie rozprawy w dniu 27 stycznia 2010 r. z powodu niedokładności opisu przedmiotu sporu w zawiadomieniu o tej rozprawie do niego skierowanym - co miało skutkować niedostrzeżoną przez Sąd Apelacyjny nieważnością postępowania przed Sądem pierwszej instancji - powinno konstrukcji tego procesowego zarzutu kasacyjnego towarzyszyć powołanie, jako naruszonego, art. 386 § 2 k.p.c. Skarżący tego przepisu nie wskazuje a Sąd Najwyższy, bez prawidłowo skonstruowanej procesowej podstawy skargi kasacyjnej nie jest uprawniony do bezpośredniego badania czy przed Sądem pierwszej instancji doszło do nieważności postępowania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 listopada 2006 r., II CSK 143/06, z dnia 28 marca 2012 r., II UK 170/11; z dnia 14 grudnia 2017 r. V CSK 117/17; postanowienie z dnia 15 maja 2014 r. IV CSK 494/13 - nie publ.). Ponadto uchybienie sądu drugiej instancji, polegające na niewzięciu pod rozważenie - z urzędu lub w ramach zarzutu apelacyjnego - nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, stanowi usprawiedliwioną podstawę kasacyjną z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. tylko wtedy, gdy mogło to mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a wykazanie tej okoliczności obciąża skarżącego. W konsekwencji, argumentacja zawarta w skardze kasacyjnej dotycząca nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, wobec braku odpowiednio skonstruowanego zarzutu naruszenia przepisów postępowania przez Sąd drugiej instancji, tj. wskazania, że został naruszony przepis art. 386 § 2 k.p.c. i wykazania, że jego naruszenie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, w całości uchyla się spod rozważań Sądu Najwyższego. Podobnie należy zreasumować twierdzenia skarżącego, że na rozprawie przed Sądem Okręgowym w dniu 27 stycznia 2010 r. był reprezentowany przez niekompetentnego pełnomocnika.

7. Chybione są zarzuty naruszenia art. 32, art. 39a ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także §§ 3, 5, 7 rozporządzenia powołanego w skardze kasacyjnej, jak i naruszenia art 72 k.c. Podzielić należy stanowisko Sądu Apelacyjnego, co do uprawnienia strony pozwanej do odstąpienia od zawarcia z powodem umów w sytuacji braku zagwarantowania, że spełni on powinności finansowe wynikające z tych umów.

W świetle powyższego, skargą kasacyjna podlegała oddaleniu, co mając na uwadze na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. uwzględniając sytuację życiową powoda.

O wynagrodzeniu należnym ustanowionemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym pełnomocnikowi powoda orzeczono na podstawie § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

jw